

In 'KvKontekst' nummer 6 heeft u kunnen lezen hoe bij Koninklijk Besluit van 2 september 1822 slikgeld werd ingesteld. Dit slikgeld was bedoeld om de latere kosten van het droogleggen en opnieuw in cultuur brengen van de uitgevende landen te bekostigen. Het geld moest door de verveners worden opgebracht. Een provinciaal reglement bepaalde nauwkeurig de hoogte van het slikgeld. Hieronder kunt u lezen dat de regeling in praktijk anders uitwees.

Een polemieek uit 1892

Slikgeldmiljoenen als inzet

Zo waren de voor 1834 (het jaar van de invoering van het kadaster) geheven slikgelden geboekt op percelen die in het kadaster niet waren terug te vinden omdat ze dikwijls waren gesplitst en/of omgenummerd. Soms werden slikgelden gebruikt voor geheel andere doeleinden dan die waarvoor ze waren bestemd en werden er wegen van aangelegd.

Aengwirden werd in de 17e en 18e eeuw ook wel de kleine Grietenij genoemd. Op deze kaart uit de Eekhoff-atlas (1854) is het grootste deel van de gemeente uitgeveend. De gemeente telde destijds ruim 3.000 inwoners. In 1834 werd de eerste vergraven polder drooggemalen. Op de kaart is deze polder iets ten noorden van Tjalleberd te vinden. Foto: Jaap Spieker (PENN).

Van Konijnenburg merkte in zijn hier genoemde artikel op dat er niet werd ingepolderd, noch droog-gemaakt, waardoor wel de slikgeldfondsen stegen - tot ruim 2 miljoen in 1890 - maar ook de werkloosheid in de veenstreken toenam. Voor dergelijke kritiek was het provinciaal bestuur, zeker wanneer afkomstig van iemand uit eigen gelederen, juist in die tijd erg gevoelig. Nog maar kort daarvoor, in april/mei 1890, was het in en rond Beets tot uitgebreide stakingen gekomen onder de veenarbeiders die door marechaussees ternauwernood met harde hand konden worden onderdrukt. Onderdrukt, maar niet uitgewist, want het bleef onrustig, waardoor er rond de jaren 1890 militaire versterkingen naar Friesland werden gezonden. De verkiezing van Domela Nieuwenhuis door het district Schoterland in 1888 lag nog zeer vers in het geheugen. Hoewel dat aspect niet genoemd werd, was het wel een van de redenen voor Van Konijnenburg om het opnieuw in cultuur brengen van de uitgeveende grond op basis van vrij te maken slikgelden te propageren. Werkloze veenarbeiders zouden meer werk krijgen en naderhand wellicht een eigen stuk land.

nieuw reglement

Van Loon toonde zich op dit punt echter een onverzettelijke legalist. Het slikgeld moest voorlopig belegd blijven als waarborgfonds voor het onderhoud van reeds bestaande polderwerken en waar nodig ter bestrijding der kosten wegens de aanleg van een algemene polderringdijk. Het kapitaal was nog te klein om voldoende rente te schieten, bovendien moesten de verveningen eerst tot een einde komen. Er was trouwens uit sommige gemeenten nooit enig verzoek als zodanig gekomen. GS dienden in dezen een volstrekt verstandig - d.w.z. een spaarzaam en op de toekomst gericht - beleid te voeren, was zijn opvatting. Het inspelen op sentimenten maakte hem bijzonder kwaad, vooral omdat Van Konijnenburg's suggesties gretig door de pers werden overgenomen. Hij doelde daarmee op de opmerking van Van Konijnenburg dat GS hadden geweigerd slikgelden ter beschikking te stellen voor het in cultuur brengen van de door overstromingen in de zomer van 1891 getroffen veenpolder te Beets.

Dat was onmogelijk, zo stelde Van Loon, omdat 'den zogenaamden Beetster polder (...) in wer-

kelijkheid tot nu toe niets anders is dan een 'niet bedijkte veenkring', en de kosten van het omkaden ervan vooralsnog niet uit de daartoe bestemde slikgelden (konden) worden gedekt. Van Loon moest wel toegeven dat de slikgeldcontributie daarvoor in het verleden te laag was gehouden. Het gebrek aan kennis bij verschillende dagbladen en politici verweet hij in nog grotere mate (en zeer tot zijn ongenoegen) Van Konijnenburg, die beter diende te weten dan door middel van zijn geschrijf 'licht vlambaar hout op het altaar te werpen'. 'Neen', zo besloot de Gedeputeerde, 'Frieslands Slikgeldmillioenen worden niet door de Staten of Gedeputeerde Staten aan hunne bestemming onthouden! De voorschriften die ten aanzien der Verveningen in Friesland bestaan, worden niet eene doode letter gelaten!'

Maar met het door Van Loon beleden starre legalisme kori GS uiteindelijk evenmin uit de voeten en dat er wantoestanden waren kon ook niemand ontkennen. Al in 1894 stond het provinciaal bestuur toe dat de slikgelden ook in termijnen konden worden uitgekeerd, terwijl er in 1905 een nieuw reglement op de lage verveningen tot stand kwam. Ook hier moest de letter van de wet wijken voor de dringende dagelijkse praktijk.

Geraadpleegde literatuur

- Berg, B. K. van den - Het laagveengebied van Friesland - Enschede, 1933
 Frieslands Slikgeldmillioenen aan hunne bestemming onthouden, eene grove onwaarheid - Open brief van J. van Loon Jzn. aan D. van Konijnenburg - Leeuwarden, 1892
 Wouda, D. F. - Over de afwatering van Friesland en haar geschiedenis - Sneek, 1951